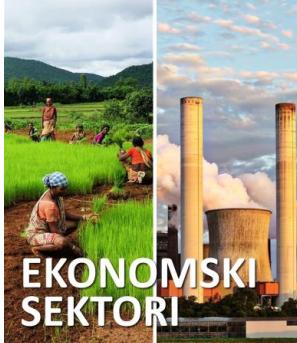

GEOGRAFIJA – 1. EKONOMSKE

razlikovni ispit

OSNOVNA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA

GOSPODARSKA PITANJA i TIPOVI GOSPODARSTAVA

- temeljna pitanja svakog gospodarstva su **što, kako i za koga proizvoditi**
- osnovne metode donošenja ekonomskih odluka – **običaj, plan i tržište**

TIPOVI GOSPODARSTAVA

OBIČAJNO

PLANSKO

TRŽIŠNO

MJEŠOVITO

- **OBIČAJNO** – što, kako i za koga proizvoditi je pod utjecajem **tradicije**
 - prisutna u slabije razvijenim dijelovima svijeta (Afrika, Latinska Amerika i Azija)
- **PLANSKO** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **država** (npr. u Kini, bivšem SSSR-u, Jugoslaviji...)
- **TRŽIŠNO** – što, kako i za koga proizvoditi odlučuje **tržište**
 - odluke o proizvodnji donose pojedinci na temelju ponude i potražnje
- **MJEŠOVITO** – ima obilježja običajnog, planskog i tržišnog gospodarstva
 - većina zemalja svijeta danas imaju mješovita gospodarstva, pa i Hrvatska
- **GOSPODARSKA TRANZICIJA** – proces prelaska **iz planskog u tržišni tip gospodarstva**

EKONOMSKI SEKTORI

EKONOMSKI SEKTORI DJELATNOSTI

PRIMARNI SEKTOR

poljoprivreda,
ribarstvo,
šumarstvo i
lov

poljoprivredna
civilizacija

SEKUNDARNI SEKTOR

industrija,
rudarstvo,
energetika,
građevinarstvo
i proizvodno
zanatstvo

industrijska
civilizacija

TERCIJARNI SEKTOR

promet,
trgovina,
turizam,
ugostiteljstvo,
novčarstvo i
uslužno
zanatstvo

uslužno društvo
ili tercijarna
civilizacija

KVARTARNI SEKTOR

školstvo,
zdravstvo,
vojska,
policija,
uprava,
znanost,
kultura i sport

KVINTALNI SEKTOR

informatičke
djelatnosti

STUPANJ SOCIJALNO- EKONOMSKOG RAZVOJA

STUPANJ SOCIJALNO-EKONOMSKOG RAZVOJA

- stupanj razvoja se određuje na osnovi kriterija (mjerila) **ekonomskog** i **društvenog razvoja**

STUPANJ RAZVOJA

EKONOMSKI RAZVOJ

- **ekonomska mjerila razvijenosti:**
 1. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP) i BDP per capita
 2. NACIONALNI DOHODAK (i nacionalni dohodak po stanovniku)

DRUŠTVENI RAZVOJ

- **društvena (socijalna) mjerila razvijenosti:**
 1. INDEKS DRUŠVENOG RAZVOJA (HDI)

EKONOMSKA MJERILA RAZVIJENOSTI

- najčešće korištena ekonomska mjerila razvijenosti su:
 - 1. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP)** – ukupna vrijednost dobara i usluga proizvedenih u jednoj godini (iskazuje se u američkim dolarima - USD)
 - koristi se **BDP/per capita** – BDP podijeljen s brojem stanovnika zemlje
 - 2. NACIONALNI DOHODAK** – kad se od BDP-a oduzme vrijednost **sredstava uloženih u proizvodnju i amortizacija** (zamjena starih sredstava novima)
 - **nacionalni dohodak je novostvorena vrijednost u određenom razdoblju**
 - **nacionalni dohodak po stanovniku** – ND podijeljen s brojem stanovnika

DRUŠTVENA (SOCIJALNA) MJERILA RAZVIJENOSTI

- INDEKS DRUŠTVENOG RAZVOJA (HDI) – izračunava se na temelju triju pokazatelja:
 1. BDP/per capita
 2. očekivanom trajanju života
 3. stopi pismenosti i obrazovnoj strukturi stanovništva
- prema ovim pokazateljima države se boduju **od 0,001 do 1** i podijeljene su u **4 skupine**: **države s vrlo visokim, visokim, sa srednjim i niskim društvenim razvojem**
 - Hrvatska je 39. (0,878) među državama s vrlo visokim indeksom dr. razvoja (prva je Švicarska)
 - države s **visokom stopom HDI-a** imaju **niske stope rodnosti i smrtnosti dojenčadi**, dok zemlje s **niskom stopom HDI-a** imaju **visoke stope rodnosti i smrtnosti dojenčadi**

KLIMATSKI MODIFIKATORI

KLIMATSKI ELEMENTI I MODIFIKATORI

- **VRIJEME** je trenutno stanje atmosfere nad nekim mjestom
- **KLIMA** – prosječno stanje atmosfere nad nekim mjestom promatrano dugi niz godina (30 godina)
- **KLIMATSKI ELEMENTI:**
 - Sunčev zračenje,
 - temperatura i tlak zraka,
 - vjetar,
 - vlažnost zraka, naoblaka,
 - padaline i snježni pokrivač

podatci o vremenu koji se bilježe svaki dan (3 puta) – **7, 14 i 21 sat**
- **KLIMATSKI (faktori ili činioci) MODIFIKATORI** – stalni su i utječu na klimatske elemente
 - **to su:** Zemljina rotacija i revolucija, geo. širina, atmosfera, nadmorska visina, odnos kopna i mora, morske struje, jezera, reljef, tlo i biljni pokrov

ATMOSFERA

- **ATMOSFERA** je Zemljin zračni (plinoviti) omotač (*prijelazni sloj između Zemlje i svemira*)
 - najgušća je neposredno uz površinu Zemlje
- **sastav atmosfere:**
 - **dušik** – 78%
 - **kisik** – 21%
 - argon – 0,9%
 - **ugljik dioksid** – 0,038%
 - ksenon, vodik, helij...
- osim plinova u atmosferi ima i **primjesa**: vodena para, prašina, pepeo, čađa, čestice soli...

SLOJEVI ATMOSFERE

– TROPOSFERA

- najniži i najgušći dio atmosfere
- **3/4 ukupne mase atmosfere**

– STRATOSFERA

- sadrži **ozon** – štiti od ultraljubičastog zračenja (**ozonosfera**)

– MEZOSFERA

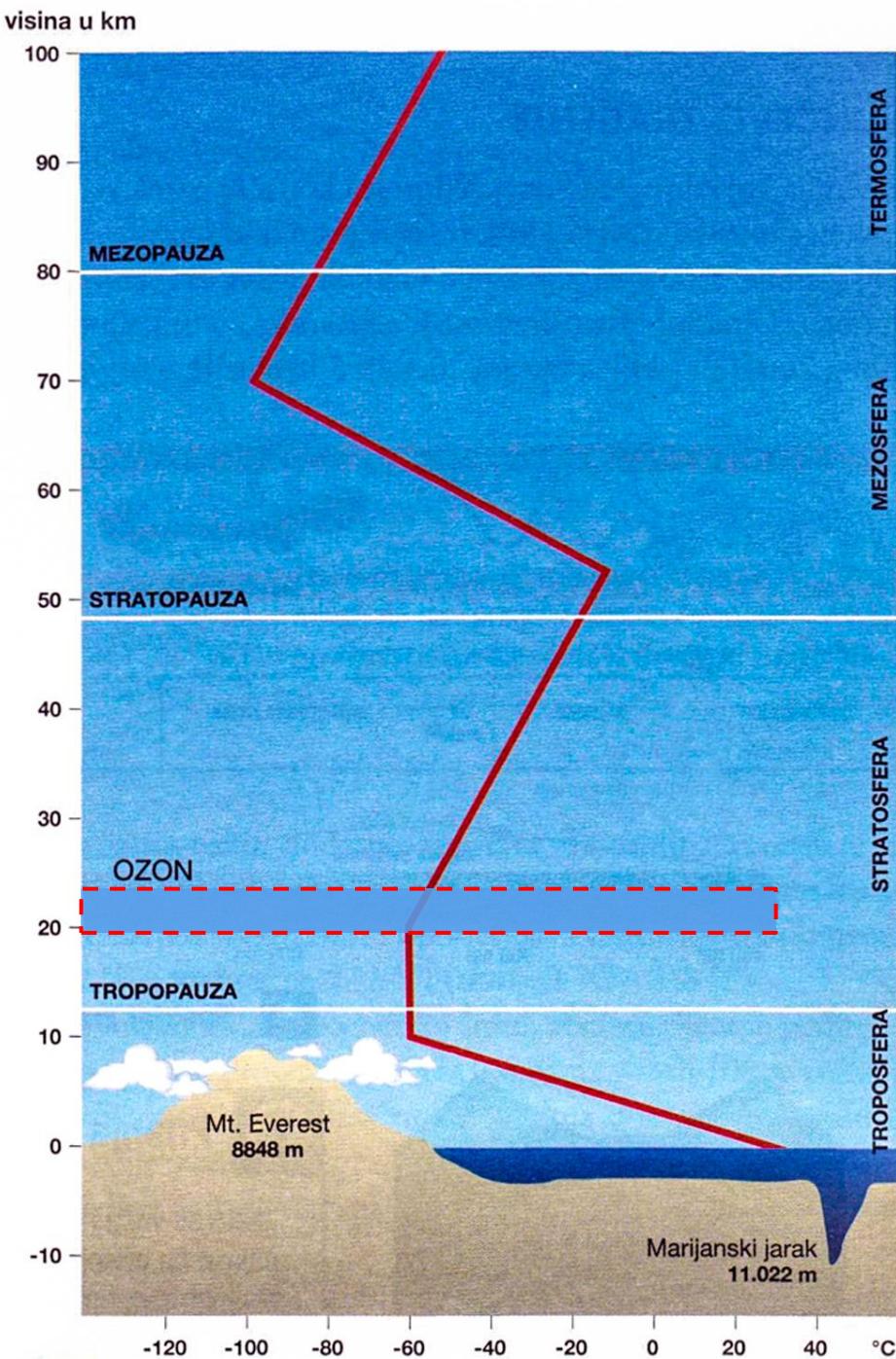
- najhladniji sloj atmosfere (do -90°C)

– TERMOSFERA

- razrijeđena je i ima **ionizirani sloj (ionosfera)**

– EGZOSFERA – iznad 1000 km

- atmosfera se gubi i prelazi u vakuum

TLAK ZRAKA, ZRAČNE MASE I ZRAČNA STRUJANJA

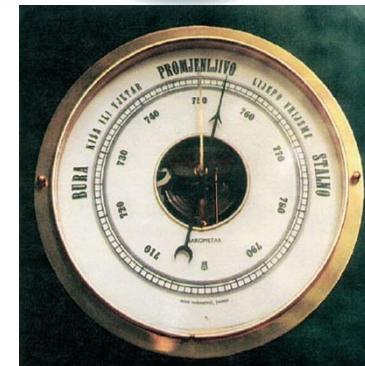

TLAK ZRAKA

- **TLAK ZRAKA** je pritisak koji vrši zrak svojom težinom na površinu Zemlje (*težina koju ima stupac zraka na 1 cm² površine*)
- tlak zraka se mjeri **živim barometrom** i **aneroidom** (u hPa)
- **1013 hPa normalan tlak** – granica između visokog i niskog tlaka

PRINCIP RADA ŽIVINA BAROMETRA

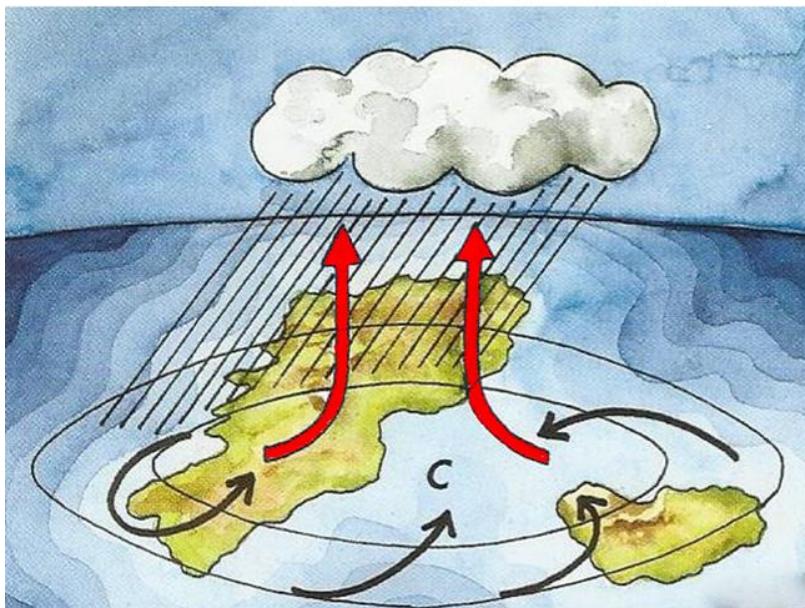
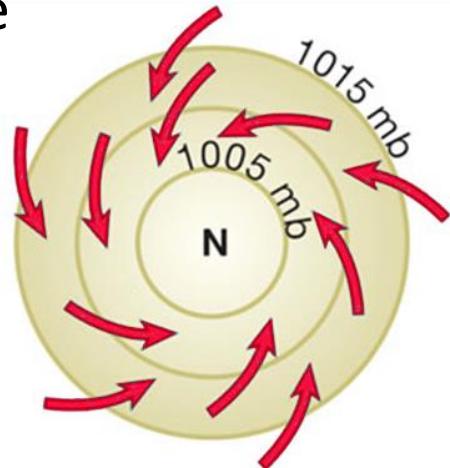

ANEROID –
SUHI BAROMETAR

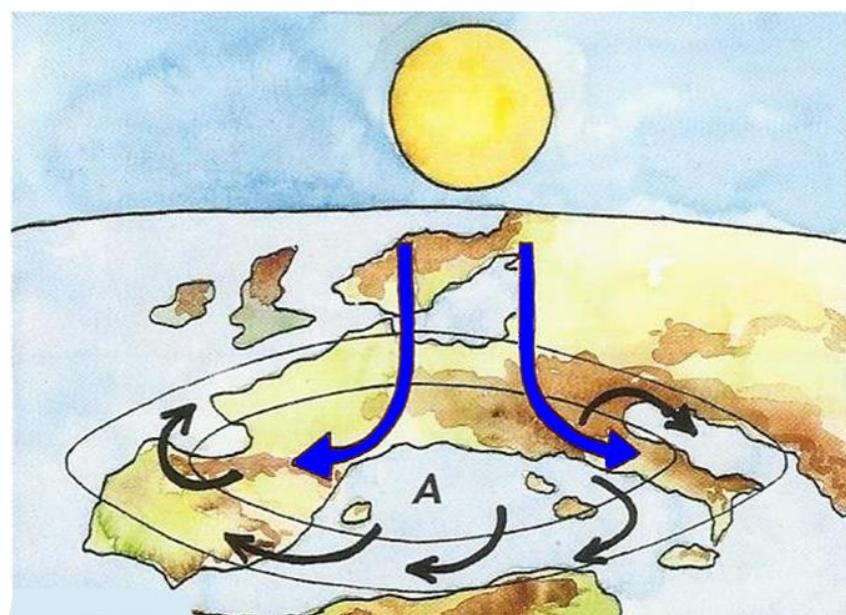
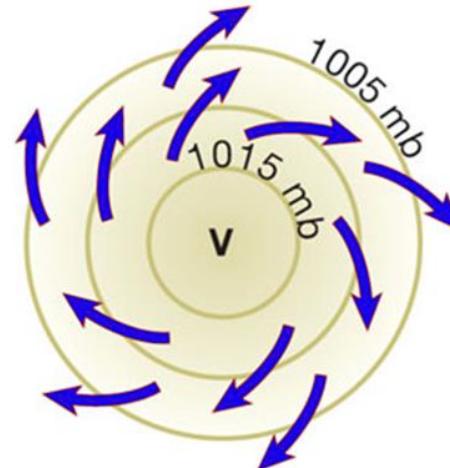
CIKLONA I ANTICIKLONA

CIKLONA – polje niskog tlaka

zraka – nestabilno i promjenjivo vrijeme

ANTICIKLONA – polje visokog tlaka zraka – stabilno vrijeme

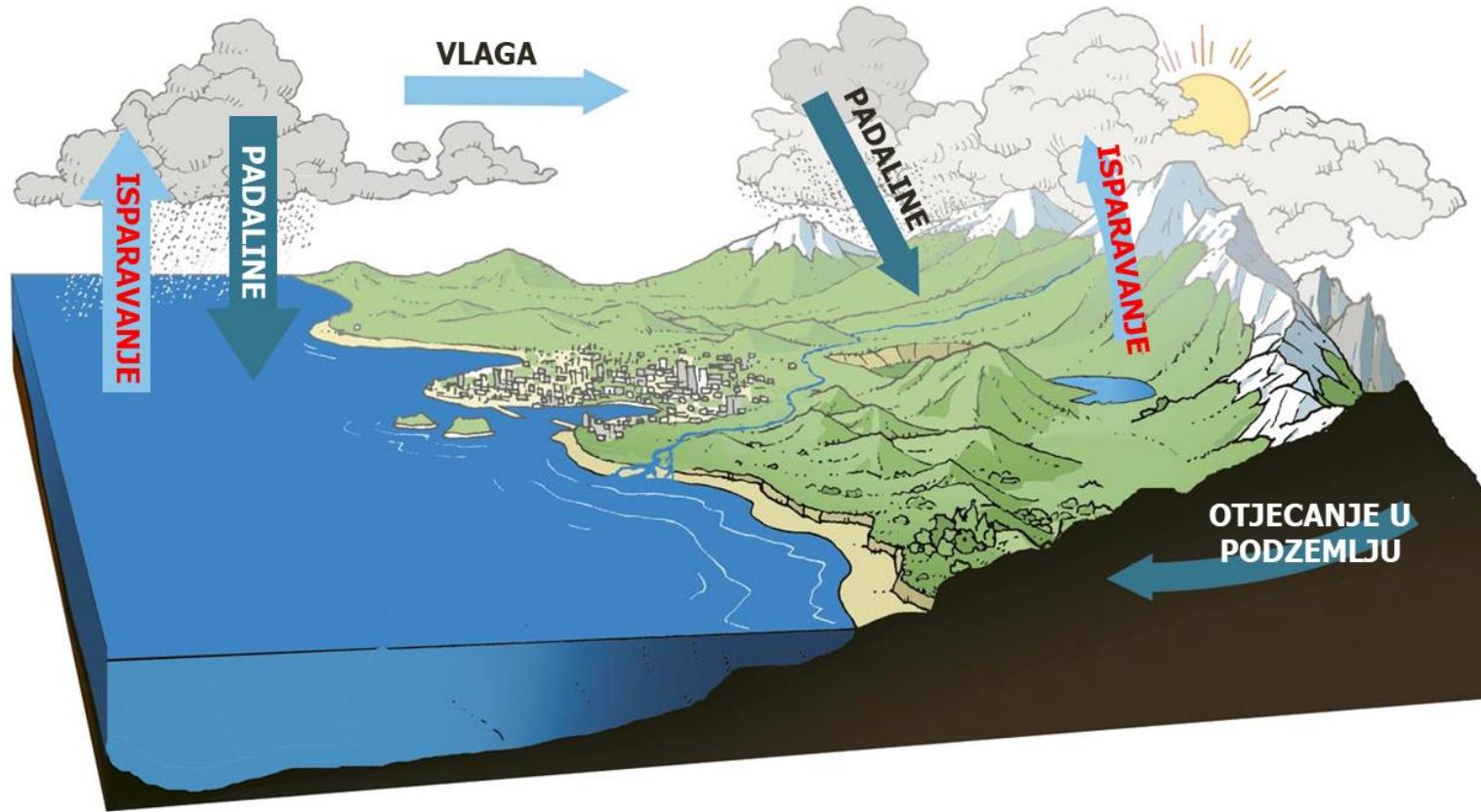

VODA NA ZEMLJI

HIDROLOŠKI CIKLUS

- **HIDROLOŠKI CIKLUSI** – kružno gibanje vode u prirodi
- 7/10 Zemlje prekriva voda – **71%**

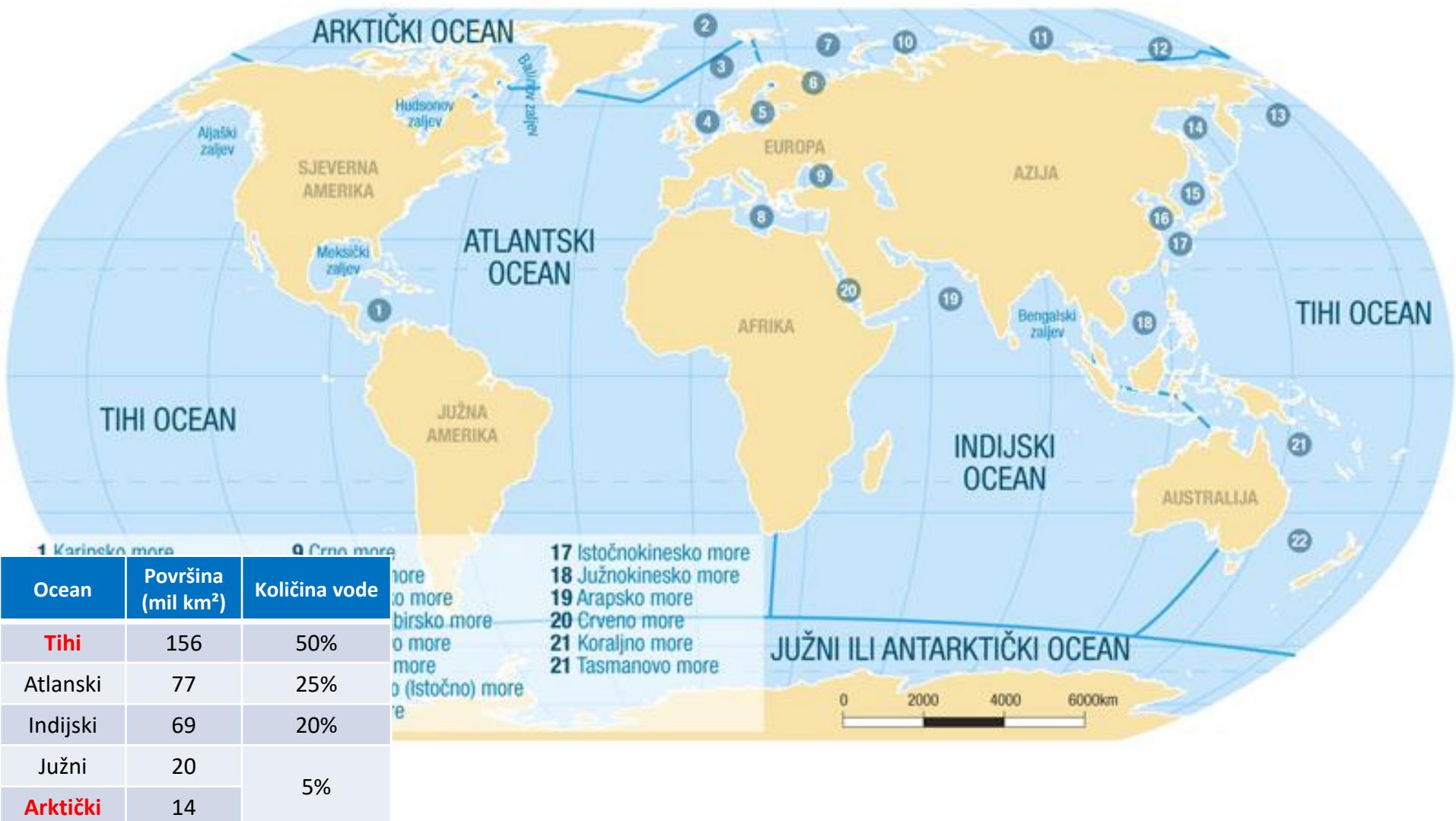

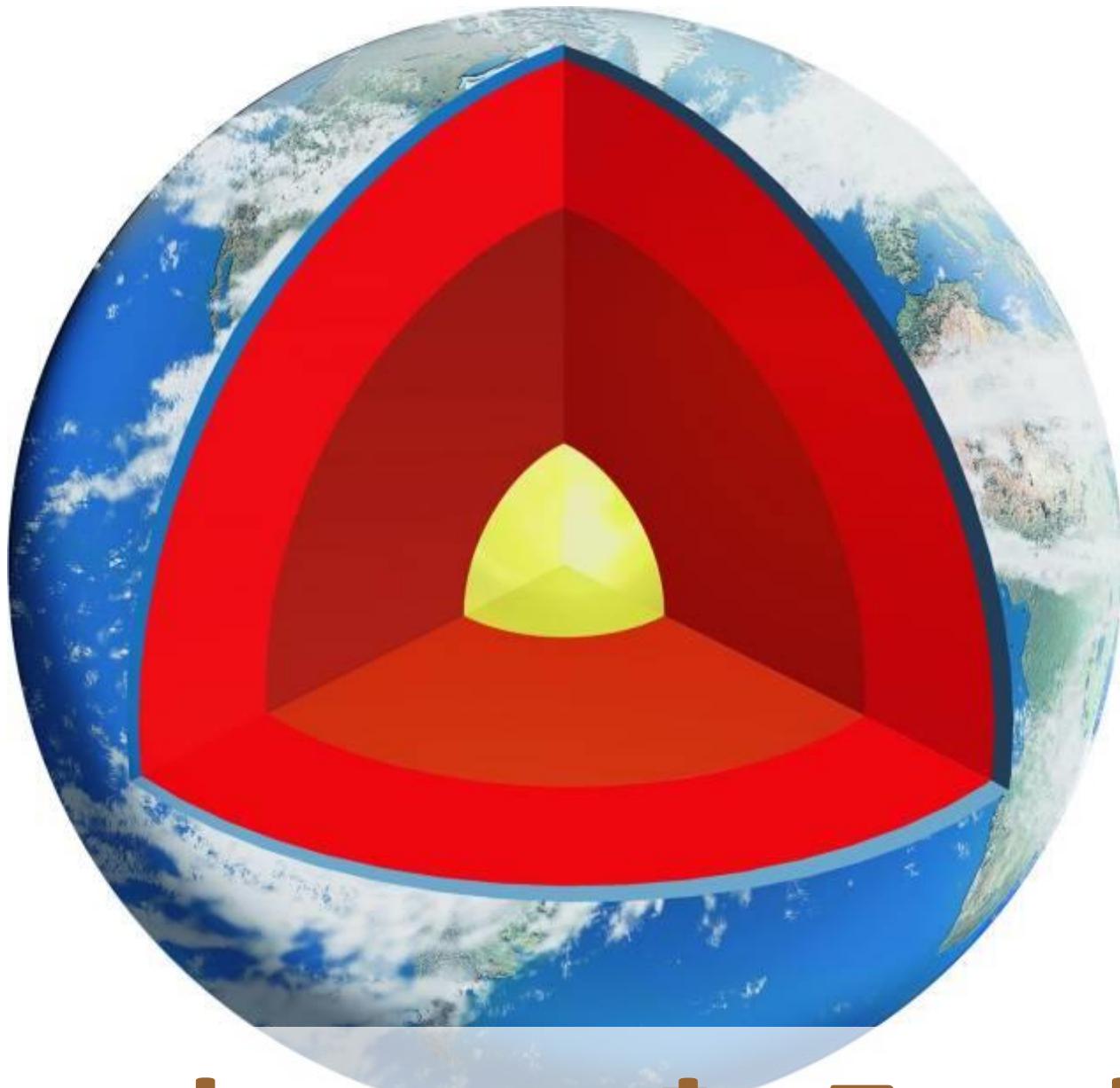
SVJETSKO MORE

- sva mora povezana u jednu cjelinu čine **SVJETSKO MORE** – čini oko 96,5% vode u tekućem stanju
- veći dio vode se nalazi **na južnoj polutci – 81%**, dok na **sjevernoj polutci** more zauzima **61%** površine
- **HIDROGEOGRAFIJA** – grana geografije koja **proučava vodu** u svim njenim oblicima i značenjima
- **OCEANOGRAFIJA** – znanost koja se bavi **proučavanjem mora** s fizikalnog, kemijskog, biološkog i geološkog stajališta
- svjetsko more se dijele na **oceane** i **mora**

SVJETSKO MORE – OCEANI

- **OCEANI** su jedinstvene, kontinuirane mase morske vode golemih dimenzija
 - to su: **Tihi, Atlantski i Indijski ocean + Južni i Arktički ocean**

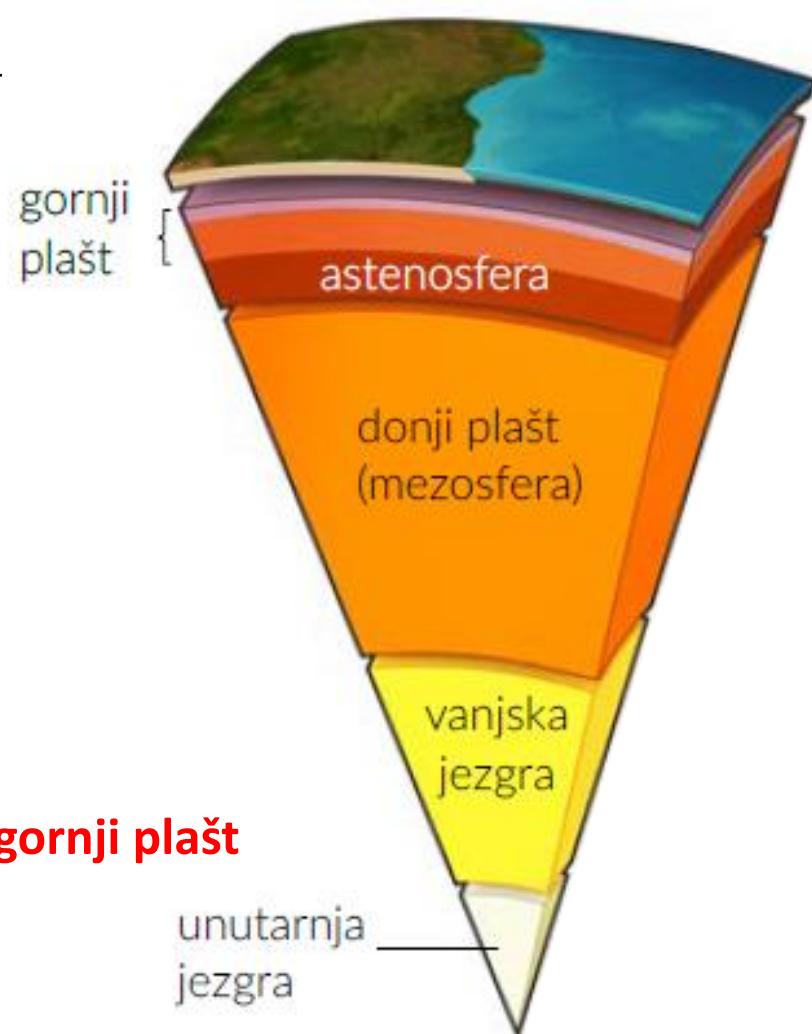

Zonalna građa Zemlje

ZONALNA GRAĐA ZEMLJE

- zemlja je građena poput luka – sastoji se od 3 sloja: **jezgre, plašta i kore**

JEZGRA

- građena od teških elemenata – **željeza i nikla (NiFe)**
- unutarnja jezgra je **kruta**, a vanjska je **tekuća**

PLAŠT

- sastoji se od 3 dijela: **donji plašt, astenosfera i gornji plašt**
- najveći dio plašta je užaren i žitak (**magma**)

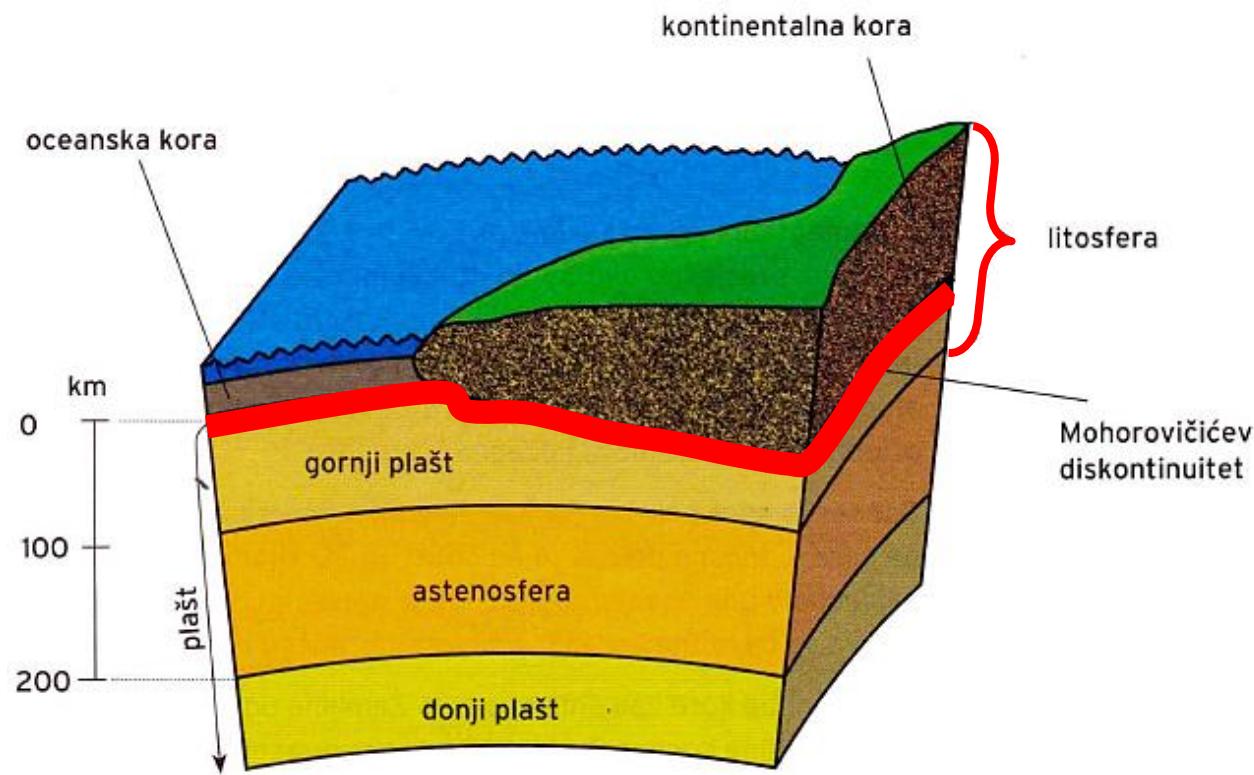
KORA

- površinski i najtanji Zemljin omotač
- građena od lakših elemenata – **kisik, silicij, magnezij i aluminij**
- dva tipa kore: **kontinentska** (teža – od granita) i **oceanska** (lakša – od bazalta)

ZONALNA GRAĐA ZEMLJE

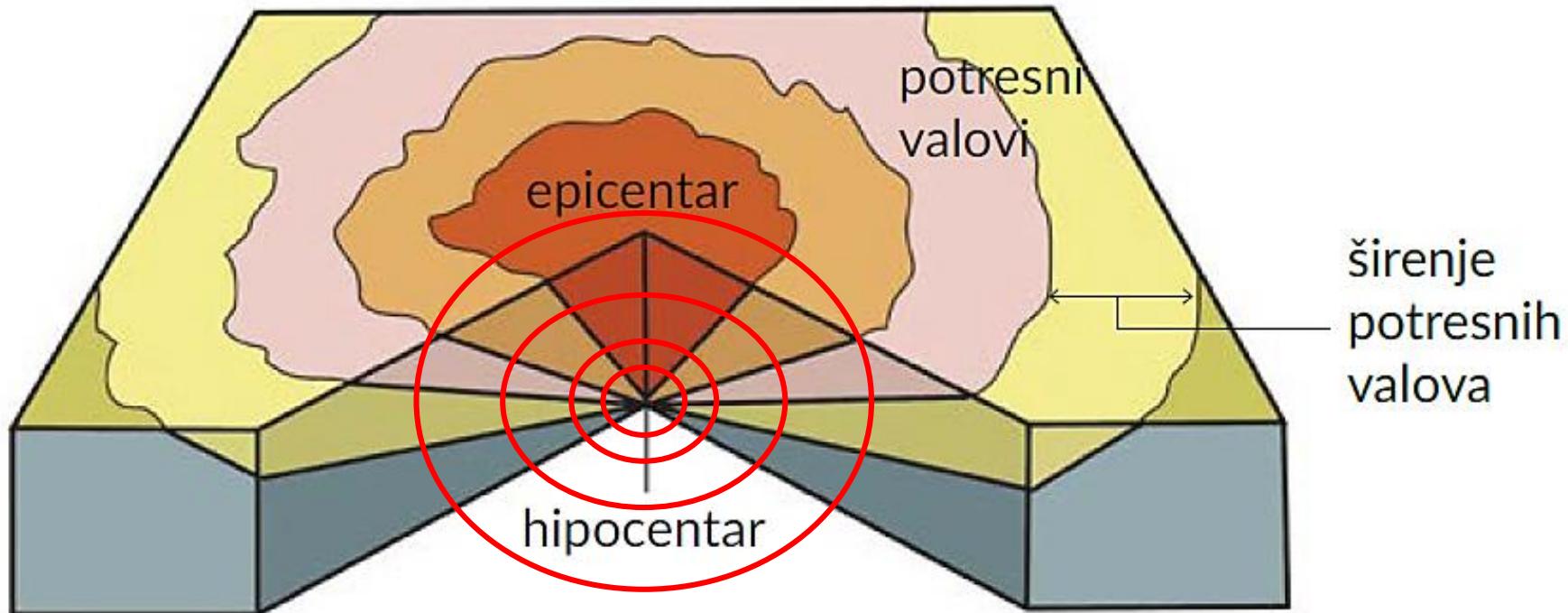
LITOSFERA – prijelazna zona između žitkog dijela plašta i čvrste kore na površini a **čine je Zemljina kora i gornji plašt**

- između slojeva su **zone diskontinuiteta**
- **Mohorovičićev diskontinuitet (moho sloj)** – između plašta i kore

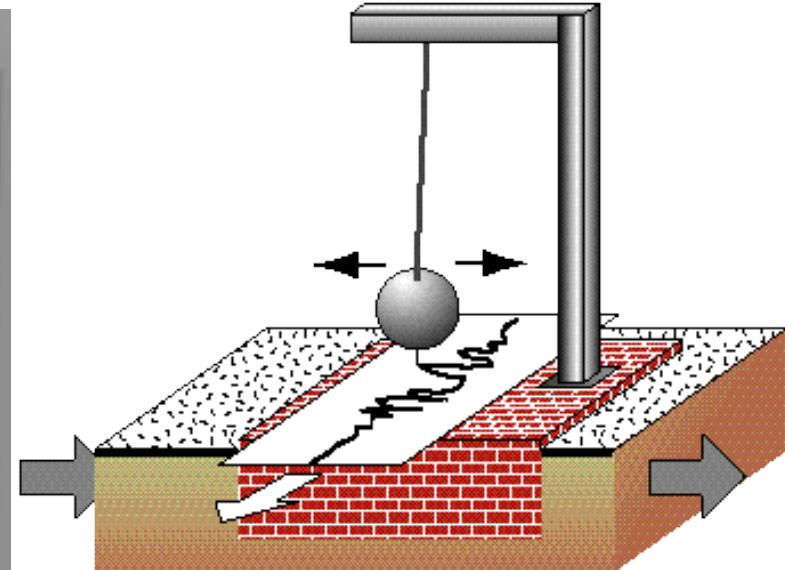
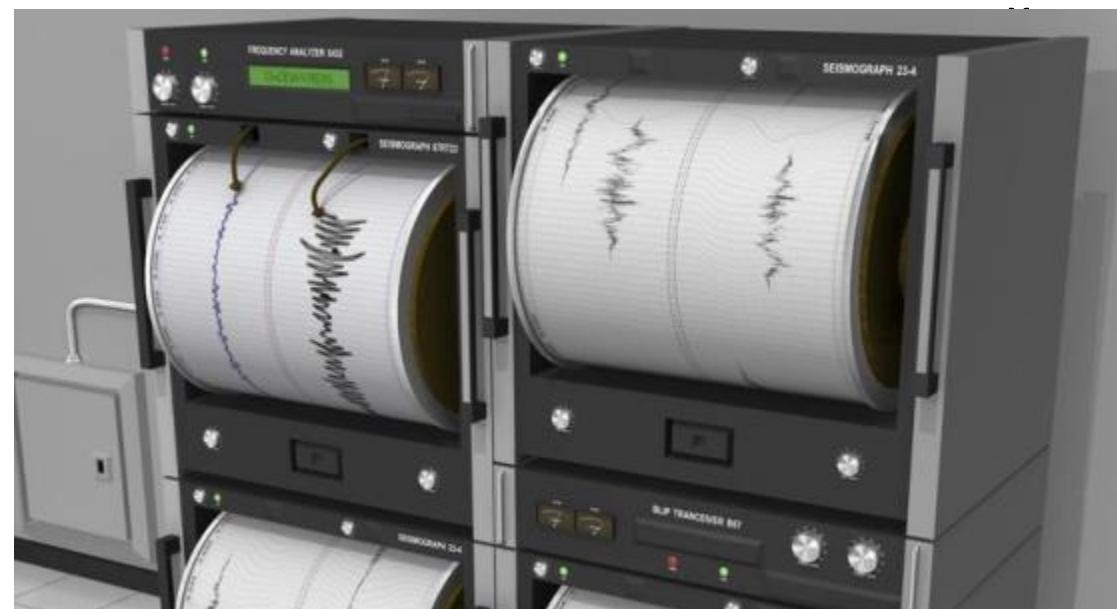
POTRESI

- **POTRES** je iznenadno podrhtavanje Zemljine kore
 - do podrhtavanja dolazi oslobađanjem mehaničke energije u unutrašnjosti Zemlje
- **HIPOCENTAR** – mjesto gdje **dolazi do potresa** (u unutrašnjosti Zemlje – do 700 km)
- **EPICANTAR** – točka na Zemljinoj površini neposredno **iznad hypocentra**

LJESTVICE POTRESA

- **SEIZMOLOGIJA** – disciplina koja proučava potrese
- **SEIZMOGRAF** – uređaj koji bilježi potres
- dvije ljestvice za mjerjenje potresa:
 - **Richterova ljestvica** – bilježi oslobođenu energiju potresa – na ljestvici od 1 do 10
 - **Mercalli-Cancani-Siebergova (MCS) ljestvica** – mjeri učinak potresa na kulturni krajolik (ljudi, njihove aktivnosti i građevine)

TSUNAMI (potresni valovi)

- **TSUNAMI** – potresni valovi – nastaju kao posljedica potresa ispod mora

